

PÓSA ZOLTÁN

Spirituális realizmus és keresztény elhivatottság

Jókai Anna, a Hamvas–Várkonyi–Kodolányi triász szellemi örökségének átörökítője és újjáteremtője

Jókai Anna nagyprózai életművének teljességre törekvő végigelemzése után szükségképpen fölébredt bennem az igény arra, hogy megpróbáljam górcső alá venni e rendkívüli, korszakos életmű elméleti írásait és a kisprózáját is, utalva a *Válaszoltam* című kötetben összegyűjtött, válogatott interjúkra. Mezey Katalin József Attila- és Kossuth-díjas költő, író és Mohácsi János irodalomtörténész fölkérése megadta tanulmányom eszmei-filozófiai vezérfonalát, a spirituális realizmus és a keresztény elhivatottság megvalósulását az általam eddig csak érintett kötetekben. A dolgozatom címéhez híven illeszkedhet az *Éhes élet* című újabb nagyregény analízise is.

Esszék a korszellem és a korlidérc örökös harcáról

Arról, hogy miért fontos egy szépírónak a lélekföltáró, létértelmező esszéit és a verseit is kifagztatni, maga Jókai Anna adta meg a leghitelesebb magyarázatot a *Katabázis nélkül nincs katarzis* című írásában: „...annak, amit (az íróember) prózában ír, ha nem is lehet eltitkolni, de bele lehet szöni-rejteni az alakoknak a rajzába, a jelenetekbe, a történésekbe, a figurákba, azt a lírában sokkal kitérőbben kell elmondani. Aki egy költőt ismer, olvassa a verseit, és ha jól tud verset olvasni, akkor bepillantást nyer annak a személyiségnek egészen a lelke mélyébe. Tehát ha igazán meg akarunk ismerni egy íróat, aki verset is ír, prózát is ír, akkor nem árt, ha a verseit is kézbe vesszük, és szeretni tudjuk.” Nos, ez az idézet úgy is tökéletesen érvényes és találó, ha benne fölcseréljük a vers szót az esszével, hiszen az esszé nem más, mint az értekező próza költészete. Ahogy a versek kiáradó önfeltárlkozásában, az úgynevezett emocionális introverzióban, úgy az esszék költői intenzitású racionális introverziójában is elénk tárul az író

személyiségének, gondolkodásának megannyi felületi és mélyrétege, kivált Jókai Anna magas hőfokú, szuggesztív esszéiben, amelyekben egyszerre nyugöz le bennünket a keresztény elkötelezettség, a valóság-hűség, az érzelmek intenzitása és az érvelések finoman logikus szuggesztivitása.

Jókai Anna korábbi nagy közönség- és szakmai sikert arató esszéköteteinek anyagát jelentős részben tartalmazza *A mérleg nyelve* című kétkötetes gyűjtemény 2014-es kiadásváltozata az író saját válogatásában. Ennek első kötetében rendhagyó irodalomtörténeti munkákat, esszékritikákat, a második részben elmélkedéseket, meditációkat olvashatunk a lét alapkérdéseiről.

Egészében *A mérleg nyelve* című kéttételes könyv híven hirdeti végső bölcsességként, hogy a világegyetemben, az egyes ember életútjában s a művészi életműben is az isteni teljesség, a harmónia irányába kell billennie a mérleg nyelvének. Ebből egyenesen következik, hogy a jelenkor káoszára egyértelműen nemet mondunk. Az Isten-léptékű korszellem legyen zsinórmértékünk a talmihoz, a „trendihez” züllesztő korlidérccel szemben, akár a legköznapibb, akár a legmagasztosabb létszférákban járunk – üzeni Jókai Anna. Az író nő vallja, hogy az Atya, a Fiú, a Szentlélek hármasságához képest minden ember tökéletlen, ám törekednie kell a büntelenségre és a tisztaságra: „Legyetek tökéletesek, ahogy a ti mennyei Atyátok is tökéletes” – kéri Jézus a tanítványait. *A mérleg nyelve* első kötetének esszéi és a *Válaszoltam* című kötet számos interjúbeszélgetése meghatározzák, kik a követendő példák a Krisztus-eszmény szemszögéből. Az esszék, a meditációk, az interjúk többek között a Hamvas–Várkonyi–Kodolányi féle nagy tradicionalista triászról szólnak, akiknek az életművéből föltárul a kozmikus aranykori teljesség, azok az idők, amikor az ember személyes kapcsolatban állt Istennel. Az írók szólnak továbbá nagy elődökről, Berzsenyiről, Adyról, József Attiláról, Áprily Lajosról, Németh Lászlóról, kortársakról, Albert Gáborról, Mezey Katalinról, Oláh Jánosról és másokról. Író-művésztársakról, akiknél az Isten-léptékűség és a valódi társadalmi gondok föltárása megbonthatatlan spirituális egységet alkot a valódi korszellem igenlésének, a korlidérc elutasításának jegyében.

Az itt következő két dolgozat az Írók Alapítványa – Széphalom Könyvműhely *A spirituális hagyomány folytatása és megújítása Jókai Anna irodalmában* című konferencián hangzott el, 2015. május 16-án a Duna Palotában

Újkori perc-emberkék dáridója

A mérleg nyelve második kötetében található tanulmányok, esszék között kulcsszerepe van annak a meditációnak, amelyben Jókai Anna Ady Endre nyomán írja le az intellektuális perc-emberkék dáridóját az ezredfordulós magyar közéletben. Szuggesztív erővel jeleníti meg, milyen, az orwellinél is orwellibb tehetőség és ritmusérzék szükségeltetik ahhoz, hogy valaki idejében érezze meg egy politikai erő és a hozzá kapcsolódó eszmerendszer fiaskóját, s úgy ábránduljon ki korábbi teljes mellszélességgel hirdetett meggyőződéséből, s kezdjen paulusi fordulatot imitálva egy új világnézetért lángolni, hogy árulása ne tűnjön még köpönyegforgatásnak sem. A talentumos perc-emberke idejében megérzi a bukás közeledtét, s a fordulat nyilvánvalóvá válása előtti utolsó pillanatban vált. Ez a típus egyetlen dologban nagyon is következetes: mindig jó időben csatlakozik az aktuális és várható győzők táborához, eléri, hogy pillanatok alatt vezető szerepet kapjon, s képes villámsebességgel diszkreditálni a legtisztább eszmét is. Úgy marad örökös kormánypárti, hogy megőrzi a konstruktív ellenzéki látzatait. Jókai Anna esszéiben és interjúválaszaiban Hamvas Bélára utalva rajzolja meg az úgynevezett létrontók panoptikumát, a hamis Paulusokat, akik a rendszerváltozás megbicsaklásának, a visszarendezéseknek is fő okai. Ők a régi értelemben vett materializmust az ürességgel helyettesítik az Isten-léptékűség helyett. Az internacionalizmust a globalizációra cserélnék, a tervutasítást nem a szociális piacgazdaságra, hanem kíméletlen pecunizmusra váltanák-váltották át. Ők, a korlidérc megszállottjai azok, akik örökösen vádaskodnak, a karaktergyilkosságtól sem visszariadva mindenkit rágalmaznak, miközben ők az első számú felelősök azért, hogy a kisember viszszaakadjon – bizony, nem egyszer egykori üldözöttekkel együtt is – a Kádár-kor tétnélküli langymelegét és relatív szociális biztonságát.

Erőszak, szeretet, fásultság

Műközelből vegyük szemügyre *A mérleg nyelve* című tanulmány, kritika és cikkgyűjtemény második kötetéből az *Erőszak, szeretet, fásultság* című emblematikus meditációt, amely az esszéműfaj íróiskolában is tanítható etalonja. Jókai Anna életművének első számú irányítója a keresztény odaadás, a szubsidiaritásnak nevezett személyre szóló szolidaritás. Klasszikus az indítás, az író azzal kezdi gondolatmenetét, hogy lecsupaszítja a tárgyalt fogalmat a hozzá tapadó fe-

lesleges sallangoktól, közhelyektől és félreértelmezésektől. Először azt tudjuk meg, hogy mi nem tartozik a szeretethez: mindenekelőtt az örökké diszkriminációról papoló valódi kizárólagosság és a farizeusi képmutatás. A szeretetet elvetik a gyűlölködők, lejáratják a szemforgatók, kisajátítják a gőgösök, meghamisítják a slágerfilozófusok, földszintessé sorvasztják a család-soviniszták, a nemzettudat-szűkítők és az önzők. A nem-szeretet hajszálpontos meghatározása után Jókai Anna néven nevezi az egyetlen hiteles szeretettípust, az evangéliumi alapú empátiát, amely az ellenfeleit is az emberiség tagjának tekinti, utalással Pál apostolra, aki szerint „A szeretet soha el nem fogy”, vagyis soha nem fáradhat el, nem kophat meg, különben hiteltelen. Minden hétköznapi ember – s okkal-joggal kérdezhetjük Jókai Annával együtt: ugyan melyik rendkívüli emberben nem rejlik ott az „emberke”? – kötelessége, hogy mintának tekintse Jézus Krisztus, Isten Fia, a Fiúisten, a Világ Megváltója végtelen szeretetét, aki a saját keresztre feszítőinek, kínzóinak is irgalmat kér: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.” Mindennél nehezebb megbocsátani az oldás és kötés jogát egyedül önmagának vindikáló gőgös szellemi elit képviselőjének, aki úgy gyűlölködik, hogy e bűnből még erényt is farag. Neki csak az Atya, a Fiú, a Szentlélek hármassága tud megbocsátani végtelen türelmével. Idézve Jókai Annát: „És bocsássa meg nekem a Megtestesült Irgalom, a karácsonyi Gyermek, hogy a szegény erőszakosokat bizony még ma sem, ezen az estén sem tudom szeretni. De nem vagyok hajlandó a gyűlölködésre – még a gyűlölködők iránt sem érzek gyűlöletet.”

Regény az öregkor esendőségéről

Jókai Anna szépprózájának is vezérfonala többek között két igei örökség. Az egyik, amelyet Jézus Krisztus az utolsó vacsorán hagy a tanítványaira János evangéliuma 13. fejezetének 34–35. verse szerint: „Új parancsot adok néktek, *hogy szeressétek* ti is egymást. Erről ismer meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy egymást szeretni fogjátok”. A másik az angyal üzenete Máté evangéliuma 28. fejezetének 5–6. verséből: „Ti *ne féljétek*, mert tudom, hogy a megfeszített Jézust keresitek. Nincs itt, mert feltámadott, amint megmondatott volt”. E gondolatok fő szólamként csendülnek föl Jókai Anna két nagyszerű regényében, a *Ne féljétek*ben és az *Éhes életben*. Az író nő számos interjúban vall arról, hogy egy

dologban nem mondott igazat. Abban, hogy a *Ne féljetelek* után nem ír többé nagyregényt. Milyen jól tette, hogy mégis folytatta a regényírást! Ám nem véletlenül nyilatkozott így korábban. A *Ne féljetelek* című megrázó, lenyűgöző regényóriásban ugyanis elérte azt, ami kevés alkotónak adatik meg: az olvasók immár nemcsak szeretik, követik, hanem megvallják életkortól függetlenül: a könyv megváltoztatta az életüket. Számos ember vált tőle bibliaolvasóvá, hiszen Jókai Anna esendő és esendőségük dacára is empátiára érdemes hősei azt példázzák: a legmélyebb katabázisból is van kiemelkedés és katarzis. Jőmagam is, ha szabad ennyire szubjektívnek lenni, éppen akkor olvastam végig, amikor átléptem a középkor és a szépkor határát, s rádöbbenem, mennyire nem igaz az a szellemesen hazug mondás, hogy az öregkornak is megvannak a szépségei, csak eddig egyet sem sikerült megtalálnom. A keresztény bölcsesség és a méltóság igenis megszépíti az ember öregkorát, s a legembertelenebb betegség és szenvedések elviselését is megkönnyíti. Azért is hiteles ez a regény, mert Jókai Annának mind a materialista alapú káosz-irodalom, mind az élet sötét oldalait rózsaszínre festő giccs végleteit sikerül elkerülnie benne. Az Ó- és az Újszövetségen kívül nagyon kevés olyan írás van, amely belép az életünkbe, hétköznapjaink szerves tartozékává válik, jobbá tesz bennünket. Jókai Anna maga is a szó pozitív értelmében megdőbent ezektől az olvasói, kritikusai, írói vallomásoktól, s úgy vélte: mivel ennél nagyobb sikert keresztény alkotó, spirituális realista író-költő csak egyszer érhet el, a csúcson kell abbahagyni. Mégis, egyrészt nyilván azért is kellett folytatnia a nagyregények sorát az *Éhes étellel*, mert az alkotó génuszt a legtanultabb, -tudatosabb remekíró sem képes a végletekig „beszabályozni”, megzabolázni és visszafogni. Ám azt is tudta: adósa olvasóinak az öregkor esendőségét is megörökítő remekléssel, amelyben itt és most, a korai XXI. század Magyarországon élő, szánandó emberek sorsvonalának metszéspontjait örökíti meg. Ez a 2012-ben keletkezett mű a tapasztalatlan és életképtelen (vagy túlzottan is élelmes) fiatalság és a kiszolgáltatott (vagy még mindig talpraesett, ugyanakkor ellen-szenves) öregség tényéből adódó alaphelyzetektől, valamint kirívó társadalmi különbségektől motivált hétköznapi és abszurd tragédiák, komédiák, „szomorúvígjátékok” kavalkádja. Míg a *Ne féljetelek* című Jókai Anna-opusz őszinte, hiteles, lélekből megírt, megrendítő vallomás az öregkor méltóságáról és az

üdvösség kételyektől erőssé edzett bizonyosságáról, az *Éhes élet* inkább az élet alkonyának esendőségéről szól. Életkortól függetlenül olyan mai emberek a hősei, akikről Dosztojevszkij úgy ír a *Bűn és bűnhődés*-ben, hogy mocskosak, „a baromnak ábrázatát” viselik, az Úr mégis a színe elé engedi őket, „mert nincsen közöttük egy is, aki magát erre méltónak ítélné”.

Jókai Annának sikerült megdupláznia a korábbi regényben megnyilvánuló páratlan írói teljesítményt. A *Ne féljetelek*hez hasonló telitalálatnak nevezhető alakok panoptikuma teszi szeretnivalóvá öregkorunkat az *Éhes élet*ben is. Beszédesebb a regény öregedésről, elmúlásról és az öngyilkos civilizációról, az isteni harmóniát módszeresen szétromboló, az évszakok korábban szabályos sorrendjét is megbolygató öntelten konok emberiség bűneiről, a lassú, fokozatos világpusztulás folyamatáról üzenő költői mottója: „AUGUSZTUS. A nyár még nem hiszi el, hogy lassan, de biztosan megöli őt az ősz. A halandó valamiféle állandóságot remél. De belefáradt a természet, hogy az egyre kiszámíthatatlanabb emberiségnek mintát adjon. Árvíz, belvíz, szökőár, aszály, jégverés, földomlás, iszapömlés, orkán és tornádó: tegnap mínusz hét, mára plusz harminckettő. Döglesztő kánikula – átmenet nélkül – a csontig ható nyirkos hideg után. A böjti szelek is, csúfosan, kora ősszel fújnak. Ez már több, mint szeszély. Tébolyba hajló hisztéria. Megrendültek az önazonosságok. Mindenbe belekóstol, és hányásig zabál a világ”. A mottó és a regényalakok kavalkádja először emlékezetünkbe idézi az elmúlt századelő nagyhatású filozófusa, Ortega Y Gasset *A tömegek lázadása* című 1920-as esszéjének mondanivalóját a tömegemberről, az öntelt úrfiról, aki azért, mert használni és felzabolálni képes a világot, azt hiszi, hogy ő teremtette. „Korunknak azonban az a jellemzője, hogy a közönséges lélek nemcsak tudatában van közönségességének, hanem van mersze, hogy jogot követeljen a közönségességnek, és mindenütt azt érvényesíti”. Ám Jókai Anna túllép Ortégán: azt is tudja, hogy az isteni kegyelem megmenti az emberiséget önmagától is. Az Ortega-féle tömegember-ábrázolás torzít is; Jókai Anna hőseit hitelessé, teljessé teszi a megbocsátó krisztusi szeretet.

Reveláció erejű Zsizse, az eltemetett művész-énjét nyugdíjas korára – ikonmásolatok szakszerű elkészítése során – „átmentő” és kielő rokonszenves rajztárnő. Ismerős a régi-régi világból férje, Atyi, a keresztény életelveket valló, szeretetre méltó ex-iskolai igazgató is. Nem kevésbé találó, eredetiségében is

korjellemező alak a szenvedélybeteg orvostól önérzetes hajléktalanná lecsúszott, a maga módján a fátummal szívósan küszködő dr. Bertinszky Tivadar, aki „speciel nem alamizsnát, hanem munkát kér”. Megrázó a súlyos betegséggel kezelt hősnő, Rózsa sorsa, aki a szónak csupán vegetatív értelmében létező, gyöngélméjű, „huszonegy évesen pelenkás” fiát, Ádámot, ezt az invalidus emberi lényt a haláláig ápolja. A hétköznapi szentekből, hetérákból, angyal- és démonjelöltekből kirakott sorsmozaikon belül különleges szerepet kap az államszocializmusban, valamint az új globalizáció világában is nemzetközi sikereket arató, a középszerű vidéki primadonna-allűröktől megszabadulni képtelen, „beszélő nevű” írónő, Cezár Apollónia, Jókai Anna ellentettje. Húsba- és lélekbe vágóan ismerős a trendi író jóval ifjabb, különös módon karrierista „titkára”, mindenese, Kovács Béla is.

Ezek az alakok az aranymetszés szabályainak megfelelően olykor kiegészítik, máskor ellenpontozzák egymást az egyetemes, nagybetűs és a partikuláris, kisbetűs élet szereplőinek elíziumi és infernális alakmásoként. Jókai Anna a való világból kimetszett, életes, telitalálatos hősokeket és antihősokeket éles szikével megfaragva bár, de egyetemes krisztusi szeretettel teremtí újja remekművű regényének XXI. század eleji boszorkányszombatján és Walpurgis-éjén. Az *Éhes élet* minden szereplőjéről elmondhatjuk: esendőségük, gyöngeségeik dacára érdemesek és méltóak a Mindenható Atya, az érettünk keresztire feszített Fiú és a pünkösdkor közénk alászállott Szentlélek megbocsátására és kegyelmére.

Az *Éhes élet* mérhetetlenül gazdag panoptikuma „fellinisen” összetett szerkezetben mutatkozik meg, találón rímel a cím is Federico Fellini *Édes élet* című, szintézisnek nevezhető filmjére. A cselekmény bonyolításával, a szereplők tetteinek, találkozásainak megörökítésével párhuzamosan belső monológokban lepleződnek le valódi gondolataik, egymásról és a világról alkotott véleményeik. A kétféle ábrázolásmód, a külső cselekménybonyolítás és a belső gondolati reflexiók kivetítése tipográfiai szempontból is elkülönül. Jókai Anna, ahogy teszi ezt a *Godot megjött* című, 2007-es, abszurd drámai, költői, prózai eszközöket vegyítő apokalipszis-művében, él az úgynevezett modern próza határtalan lehetőségeivel, anélkül, hogy egy másodpercre is megkísértené az üzenetmentes „csak szöveg” típusú, álposztmodern literatúra. Az *Éhes élet* is vérbeli modern, műfaji és gon-

dolati szintézist megvalósító regény, s mint ilyen, irodalmunk legjelentősebb műveinek táráat gazdagítja.

Kisregények, elbeszélések, novellák

Sokan nevezzük Jókai Anna csattanós, rövidre zárt pillanatképeket felvillantó novelláit, az életszeletek széles spektrumát megfestő elbeszéléseit, a hősoke életsorsát a teljesség igényével keresztmetszetszerűen felmutató kisregényeit az újkori prózairodalom magasrendű költészetének. A korszerű, modern kispróza rövidre zárt „drótokkal”, kihagyásokkal, költői metaforákkal „dolgozik”, ideális esetben magába sűríti a drámai, a lírai és az epikus jellegű kifejezőmód előnyeit. Jókai Anna azt írja Kosztolányi Dezső novelláiról, hogy egyetlen köztöszöt vagy írásjelet sem lehet elhagyni belőlük, annyira tökéletesek. A jellemzés a saját kisprózájára is érvényes: az aranymetszés szabályainak megfelelő kompozíciókat teremt akár tárcaszerű kisprózájában, akár a kisregényeiben. A sportoló gyerekekről, diákokról, a tanárokról, az alkotó értelmiségről, a proletárokról és a lumpenproletárokról. Ám jelen témánk szempontjából az a legfontosabb, hogy a mélyseges keresztény szubsidiaritás, a hívő emberre jellemző krisztusi együttérzés hatja át az *Elbeszéltem* című remekművű kötetbe gyűjtött kétrészes, több mint ezeroldalmi gyűjtemény minden egyes darabját.

Földszintes kísérletezők és papíremlékek világa

A grandiózus, szerénységében is egyedi című *Elbeszéltem* kötet és a *Válaszoltam* című interjúválogatás is tanúsítja: Jókai Annának a pártállami években megjelent munkáira is jellemző az evangéliumi értelemben vett spirituális realizmus és a keresztény együttérzés. A kötetből (akár az interjúk visszaigazolásként is) kiderül, hogy Jókai Anna volt hivatalnok, könyvelő, több korosztálynak, periférikus helyzetű és elit iskoláknak is pedagógusa. Az *Ember tervez*, a *Rezsőke örök*, a *Téli esték* című elbeszélések, a 4447 című kisregény és megannyi kispolgári, munkás, hivatalnoki környezetbe plántált elbeszélés, a nagyregények számos mellékalakja tárja elénk, hogy Jókai Anna esszéinek és prózájának krisztusi szolidaritása örökérvényű. Sem az elitizmus, sem a degradáló gúny nem jellemző rá. Iróniával és mély, emberi részvétellel ábrázolja a látszólag kicsinyeket, azzal a szeretettel, ahogy az Atya közelít teremtményeire, vagyis hozzánk. Témánk szempontjából igazi „minimál art” remekművek a *Doktorok világa*, a *Bosszú*

és a *Kísérlet* című novellák. Ez utóbbi egy késő ötvenes, kora hatvanas évekre hajazó hétköznapi, vagy nem hétköznapi (?) találkozást szikráztat elénk egy drámaian ironikus pillanatban. Bemutatja: hogyan viselkednek egy kisvárosi író-olvasó találkozóan a provincializmusba belekeseredett vendéglátók, afféle földszintes kísérletezők és a kiemelkedően tehetséges, befutott, mégis tisztességes fővárosi alkotó. E rövid remeklésben szikeéles késsel megformált alakok, a hatalomtól támogatott kisvárosi költőcske (csúfnéve szerint Dudus), a helyi lapszerkesztő, a régi típusú sznob úriasszony, a novella korához mérten új kommunista pártkáder együtt próbálják megalázó, nevetséges helyzetbe kergetni a kissé becsipett valódi nagyembert, az író – sikertelenül. Ám a krisztusi humanizmustól érintett emberek, ha egyetlen villanásnyira is, de közös hullámhosszra kerülnek, mint a befutott, fővárosi, párját ritkítóan becsületes író, valamint a háttérbe szorított, volt '56-os vidéki költő és az elhivatott falusi könyvtáros.

S az életműben is kulcsfontosságú az ezredvégi magyar novellairódalom klasszikus remeke, a *Selyem Izabella* című elbeszélés, amely novellába plántált regény, akár a Kádár-korabeli elit iskola hű képeként, akár az egész kor parabolájaként. Ez a nagyszerű novella 1972-ben egyértelműen tárta az olvasó elé az író véleményét a jellemtorzító lány diktatúráról, az ellenszenves papírhatalomról. S fölteszi a kérdést a diktatúrában elképzelhető két lehetséges ellenzéki magatartásról. Vajon melyik a helyes út? Kivonulni, vagy kompromisszumok árán megpróbálni a lehetetlent? Az író nem ad egyértelmű választ, mert a hetvenes években többet ért a jól elhelyezett kérdőjel, mint a megválaszolhatatlan leegyszerűsítő megválaszolása.

Válaszoltam – új kötet az íróval készült interjúkból
Jókai Anna frissen megjelent, a 22. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon bemutatott új kötetének anyagát is maga az író válogatta. A reprezentatív kötet címe zseniálisan rímel a novellagyűjteményre. Az elbeszéléskötet az *Elbeszéltem*, az interjúválogatás a *Válaszoltam* címet viseli. Ez a kötet is tanúsítja, amit egyébként is sejtünk az esszékből, s tudunk Jókai Anna előadásaiból: az író képes szóban a műveinek színvonalán megnyilatkozni, akár rögtönözve is. Ugyanakkor vallja: ezzel a képességgel visszaélni tilos. Tanárként is mindig alaposan fölkészült, mint ha minden órája a legelső volna, ezért rajongtak érte

a tanítványai, s rajonganak érte ma is. Számomra nagy öröm és megtiszteltetés, hogy két Magyar Nemzetben megjelent interjúbeszélgetéssel is szerepelek a kötetben, s lehetek – a Széphalom Könyvműhelynek hála, nem először – Jókai Anna kötetének társszerzője. Ezeknek az interjúbeszélgetéseknek is visszatérő kulcsmotívuma a krisztusi, humanista korszellem és a „trendi” korlidérc szembeállítás. A beszélgetésekből, amelyeket nyugodtan nevezhetünk igehirdetésekként is, kiderül: életünk nem más, mint az egyetemes keresztényi harmónia és a partikularitás labirintusából feltörő káosz örökös küzdelme. A kötet egyik sarkalatos tanúbizonysága visszaigazolja az életmű másik fontos üzenetét: a korlidérc dominanciája okozta az átkos régi és a szép új világ nyomorúságát, s benne a rendszerváltozási folyamatok szüntelen kisiklását. Nem könnyű kiemelni az elfogultság látszatai nélkül, az esetlegességet is vállalva Jókai Anna válogatása nyomán bármelyik beszélgetést is. Csak szemezgesünk: Bodnár Dániel a Lyukasórában, Végh Attila a Magyar Hírlapban, Halász Csilla a Heti Válaszban, Barna Erika és Sallay László többek között a Kortársban, Halász Zsuzsa többek között a Szövetségben, Csontos János és Tarján Tamás a Magyar Naplóban, Nedbál Miklós a Szépirodalmi Figyelőben, Szénási Zsófia a Könyvhétben, Kioszeva Szvetlana a Napútban közölt értékes beszélgetést – elnézést azoktól, akiket kihagytam.

Igen lényeges az is, amit Jókai Anna a katolikus irodalomtörténésznek, Rónay Lászlónak mond el a Vigília hasábjain még 1988-ban: „Úgy érzem, amit kaptam, nagyjából bizony előadtam, kicsomagoltam, fölmutattam – ezt-azt talán túl sietősen is.” Példaértékű, hogy a mindenkor irodalom egyik legjelentősebb, legnagyobb alkotója is arra int mindenkit: ne üljünk soha a saját babérjainkon. „Hozott anyagból dolgoztam, a szabásminta az enyém. Az ollót az Isten adta” – vallja megejtő szerénységgel Csontos Jánosnak a Magyar Napló 2012. novemberi számában. Ami nagyon fontos témánk a tradicionalizmus és az Isten-léptékűség szemszögéből, azt Tóth Zsolt-nak mondja el ünnepeinkről a Magyar Napló 1994-es karácsonyi számában. „Azok az ünnepek azonban, amelyeknek van transzcendens háttérük, mindig nagyon fontosak voltak a számomra.” Osztovits Ágnesnek adott interjújában, amely Magyar Nemzetben 1997. október 22-én jelent meg, újra néven nevezi példaképeit: „Azt a szakrális prózahagyományt folytatom, amit Kodolányi kései regényeiben művelt, vagy

Hamvas Béla és Várkonyi Nándor hagyott ránk.” A vállalt elfoglaltság okán sorolom kollégáim nevét, akikkel utolsó aktív tizenkét évemet a nyugdíjba vonulásomig töltöttem együtt a Magyar Nemzetben: Lócsei Gabriella, Hanthy Kinga, Csontos János, és a legfiatalabb, az utánpótlás nemzedékét képviselő R. Kiss Kornélia. E fiatal és tehetséges újságírónőnek tett Jókai Anna-vallomással zárnam az utolsó fejezetet: „Élénken emlékszem, ahogy ott ülök copfos kislánként a nyolcadik kerületi ház körfolyosóján – meglehetősen szegények voltunk – a leander alatt egy sámlin, és azt érzem: ha megnövök, író leszek. Megírom ezt a világot, hogy pontosan hogy is van. Aztán sokáig nem lettem író, csak egy megnyomorított asszonyka, onnan jutottam el fokozatosan az író-ságig. Ehhez kellett a saját akaraterőm, de kellett

a kegyelem is” (R. Kiss Kornélia, Magyar Nemzet, 2012. augusztus 27.).

Összegzés

Jókai Anna eddigi életművében a Krisztus képmását hordozó ember evilági kálváriáját tárja elénk, a megváltás reményét is felvillantva. Regényeiben, novelláiban, esszéiben, verseiben, a vele készített interjúkban a *Bibliát*, az általa földi szentként tisztelt Hamvas-Várkonyi-Kodolányi alkotó triumvirátus ősi tradíciót, keresztény humanizmust elegyítő filozófiáját tekinti zsinórmértéknek. A szent és a profán, a fantázia és a realitás különleges egyedi összegzésének foglalatákként is meghatározó jelentőségű és további szintézismunkákat ígérő életmű a mindenkori irodalom egyik legrangosabb teljesítményeként él már ma is a köztudatban.

Shalva Bedojev: Sárkányölő Szent György, 2003